

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนา
ของสตรีและสำนักแม่ชีไทย
The Development of Electronic Book about Women's Religious
Community and Thai Nunnery

กรรณิการ์ ขาวเงิน Ganniga Khaongoen^๑
พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ Phramaha Duangden Thitayano^๒

Received: August 17, 2023

Revised: December 16, 2024

Accepted: January 03, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ ๑) เพื่อพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย และ ๒) เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยการศึกษาเชิงเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒๐ คน และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) การพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย พบว่า การสร้างข้อกติกาศาสนาของสตรีและแม่ชีไทยสะท้อนถึงวิถีชุมชนแม่ชีไทย ได้แก่ การสร้างชุมชนทางศาสนาของแม่ชี ข้อกติกาศาสนาและจริยวัตร วิถีชีวิตของการเป็นนักบวช การบริหารจัดการสำนัก บทบาทและการทำงาน อัตลักษณ์ของแม่ชีไทยกับความเป็นผู้กตัญญู ที่สำคัญคือ แม่ชีของไทยเป็นชุมชนของสตรีที่มีพลังมหาศาลในการมีพื้นที่ของตนเองในการขัดเกลาตนเอง และมีบทบาทหน้าที่หลักในการช่วยขับเคลื่อนสังคม สร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ผ่านการเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ความรู้ ตลอดจนสามารถสร้างโอกาสให้กับสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำค่อนข้างสูงอย่างประเทศที่คนฐานะอยากรวมมีจำนวนมากกว่าคนรวยได้รับโอกาสที่ทัดเทียม โดยเฉพาะกลุ่มสตรี และ ๒) การพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วยเนื้อหา ๙ บท ประกอบด้วย บทที่ ๑ บันทึกเหตุการณ์: ความเป็นมาของสำนักแม่ชีของไทย บทที่ ๒ การสร้างชุมชนและควมมีตัวตนของแม่ชี บทที่ ๓ บทบาทหลักของแม่ชีไทยในด้านต่าง ๆ บทที่ ๔ พลังของสตรี: แม่ชีผู้สร้างประโยชน์ บทที่ ๕ ศักยภาพแม่ชี

^๑ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Email: kannikar.khaw@gmail.com,

^๒ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Email: Duangden.tun @mcu.ac.th



ไทย: หากมองหาจึงมองเห็นคุณค่า บทที่ ๖ ก้าวต่อไปในการทำงานของแม่ชีไทย บทที่ ๗ การพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการรู้พระพุทธศาสนา บทที่ ๘ ก่อนจบ: บทสรุปท้ายเล่ม บทที่ ๙ ภาพประมวลกิจกรรม และส่วนที่ ๓ บรรณานุกรมและภาคผนวก

คำสำคัญ : หนังสืออิเล็กทรอนิกส์; ชุมชนทางศาสนาของสตรี; แม่ชีไทย

Abstract

This research has two objectives: 1) to develop a knowledge package about Thai women's religious communities and nuns, and 2) to develop an e-book on Thai women's religious communities and nuns. It's research and development. by documentary study and conduct in-depth interviews with ๒๐ target groups and develop the information into e-books. The results showed that 1) The development of the knowledge package on religious communities of Thai women and nuns found that the creation of rules and religious communities of Thai women and nuns reflected the way of Thai nuns community, namely creating Religious community of nuns. Rules, regulations and conduct. The way of life of a monk Office Management role and work Identity of Thai nuns and filial piety Most importantly, Thai nuns are a community of women who have the immense power of having their own space to refine themselves. and has a major role in helping to drive society Build quality human capital passed as a good role model educating As well as being able to create opportunities for a society with relatively high inequality, such as a country where the poor have more people than the rich get equal opportunities especially women and 2) the development of knowledge sets in the form of e-books. It consists of 9 chapters, consisting of Chapter 1, Chronicle: The History of Thai Nuns Chapter 2, Community Building and the Existence of Nuns, Chapter 3, The Main Roles of Thai Nuns in Various Areas, Chapter 4, Women's Power: A Benefactor Nuns Chapter 5, The Potential of Thai Nuns: Seeing the Value Chapter 6, The Next Step in the Work of Thai Nuns Chapter 7, Developing the Potential of Buddhism Awareness Promotion Chapter 8, before the end: Summary at the end of the book, Chapter 9, an overview of activities, and Part 3, Bibliography and Appendix.

Keywords: Electronic Books; Women's Religious Communities; Thai Nuns



๑. บทนำ

หลักฐานทางประวัติศาสตร์สตรีไทยได้พัฒนารูปแบบของการปฏิบัติธรรมโดยออกจากเรือนเพื่อปฏิบัติธรรมในสถานะแม่ชี หลักฐานที่ชี้ชัดว่าแม่ชีมีประวัติมาแล้วอย่างน้อย ๔๐๐ ปีในประเทศไทย แม่ชี หรือ ชี หมายถึงนักบวช นุ่งขาว ห่มขาว โกนคิ้ว โกนผม อย่างน้อยถือศีล ๘ หรือศีล ๑๐^๓ แม่ชีได้สละบ้านเรือนเป็นอนาคาริกเพื่อปฏิบัติธรรมที่วัดหรือสำนักชีต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นนักบวชหญิงถือบวชอุบาสิกที่นุ่งขาวห่มขาวโกนผมโกนคิ้วถือศีล^๔ สตรีและแม่ชีไทยมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาพระศาสนา รวมถึงการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์อารยธรรมพระศาสนา สตรีและแม่ชีไทยคือผู้มีพลังเชื่อมโยงจิตวิญญาณความสัมพันธ์ในชุมชน นับเป็นบทบาทที่สำคัญตั้งแต่สมัยพระนารายณ์ ดังนั้น จึงมีความสำคัญในทางวิชาการที่จะต้องศึกษาความสำคัญของชุมชนสตรี การสร้างข้อคิดและการบ่มเพาะด้านการส่งเสริมการทำงานทางศาสนาของแม่ชีไทย โดยศึกษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ของชาวตะวันตก การบันทึกของชาวต่างชาติ ตั้งแต่สมัยอยุธยา กฎหมายของพระสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๑ จดหมายเหตุต่าง ๆ หนังสือและเอกสารการก่อตั้งสถาบันแม่ชีไทย วารสาร“แม่ชีสาร” ของสถาบันแม่ชีไทย พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๖๔ และเอกสารการประชุมของมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย ในสังคมไทยเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่านักบวชหญิงหมายถึงแม่ชี ถึงแม้ว่าสังคมไทยมีความคุ้นเคยกับแม่ชีมาเป็นเวลานาน แต่จากการรวบรวมหลักฐานและเอกสารในอดีตเกี่ยวกับแม่ชีพบว่ามีจำนวนน้อยมาก การบันทึกหลักฐานที่เกี่ยวข้องในระยะแรกมักแทรกอยู่ในการบันทึกเรื่องราวของพระสงฆ์ซึ่งหลักฐานเกี่ยวกับแม่ชีได้แก่ จดหมายเหตุของมองซิเออร์ เดอ ลา ลูแบร์ อัครราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศสที่ได้บันทึกจดหมายเหตุเกี่ยวกับแม่ชีในสมัยอยุธยา พ.ศ. ๒๒๓๑^๕ เป็นหลักฐานการมีอยู่ของแม่ชีในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

การทำงานหรือบทบาทของแม่ชีต่อสังคมคือการเป็นที่ปรึกษาของสตรีที่มีความทุกข์เกี่ยวกับครอบครัว เป็นผู้นำไหว้พระสวดมนต์ เป็นผู้รับใช้พระภิกษุในกิจการงานต่าง ๆ เช่น งานครัว งานทำความสะอาด งานพิธีการต่าง ๆ เป็นต้น บางรูปเป็นวิปัสสนาจารย์สอนกรรมฐานมีวัตรปฏิบัติงดงาม จากคุณูปการของแม่ชีต่อประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ปรากฏให้เห็นในจากการที่คนในชุมชนได้ร่วมใจกันปั้นรูปเหมือนของแม่ชีเพื่อสักการบูชาไว้ในสำนักหรือในวัดนั้น ด้วย

^๓ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๗๐.

^๔ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๕๖.

^๕ ซีมง เดอ ลา ลูแบร์ (Simon de La Loubère), จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยามแปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐๗.



เหตุผลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม่ชีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อสังคมทั้งในฐานะของผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้อุทิศตนเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา ผู้บรรเทาความทุกข์ร้อนของชุมชน ตลอดจนการเกิดชุมชนนิกบวชก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสมาชิกในกลุ่มที่จะนำไปสู่การพัฒนาสมาชิกที่พึงประสงค์ในสังคมไทย การที่จะดึงศักยภาพของชุมชนแม่ชีมาใช้ประโยชน์ต่อสังคมไทย จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังและความเป็นมาของการสร้างข้อกีดกัน ระเบียบวินัยและชุมชนทางศาสนาของแม่ชีไทย บทบาทของแม่ชีไทยในพุทธศาสนาเถรวาทด้านการส่งเสริมการทำงานทางศาสนาในสังคมไทย เพื่อการประเมินคุณค่าของแม่ชีต่อชุมชน กระบวนการพัฒนาตนเองของแม่ชี ตลอดจนแนวปฏิบัติของแม่ชีที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน นอกจากนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนแม่ชีรักษาไว้ซึ่งข้อมูลที่เป็นมรดกประจำระดับท้องถิ่นที่มีค่าไม่ได้เลือนหายไปดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา

ด้วยเหตุผลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม่ชีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อสังคมทั้งในฐานะของผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้อุทิศตนเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา ผู้บรรเทาความทุกข์ร้อนของชุมชน ตลอดจนการเกิดชุมชนนิกบวชก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสมาชิกในกลุ่มที่จะนำไปสู่การพัฒนาสมาชิกที่พึงประสงค์ในสังคมไทย การที่จะดึงศักยภาพของชุมชนแม่ชีมาใช้ประโยชน์ต่อสังคมไทย จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังและความเป็นมาของการสร้างข้อกีดกัน ระเบียบวินัยและชุมชนทางศาสนาของแม่ชีไทย บทบาทของแม่ชีไทยในพุทธศาสนาเถรวาทด้านการส่งเสริมการทำงานทางศาสนาในสังคมไทย เพื่อการประเมินคุณค่าของแม่ชีต่อชุมชน กระบวนการพัฒนาตนเองของแม่ชี ตลอดจนแนวปฏิบัติของแม่ชีที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

นอกจากนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนแม่ชีรักษาไว้ซึ่งข้อมูลที่เป็นมรดกประจำระดับท้องถิ่นที่มีค่าไม่ได้เลือนหายไปดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนแม่ชี โครงสร้างและการบริหารสำนักแม่ชี ศึกษาคุณค่าของแม่ชีระดับชุมชนท้องถิ่น ศึกษากระบวนการปฏิบัติธรรม ระบบการรับนิกบวชหญิงใหม่ วิธีการบวช ศึกษาวิธีการตั้งข้อกีดกัน ระเบียบปฏิบัติ วิธีการดำเนินชีวิต การปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งผลที่ได้รับคาดว่าจะได้ความรู้เพื่อนำมาเรียนรู้ผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของแม่ชีไทยและนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาแม่ชีให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและพระพุทธศาสนาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย
๒. เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชี

ไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย



ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาข้อมูลจากหลักฐานทางพระพุทธศาสนา หนังสือ วารสาร บทความและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลัง ประวัติการก่อตั้งชุมชนทางศาสนาของแม่ชี พัฒนาการของชุมชนแม่ชีในพระพุทธศาสนา การสร้างข้อกติกา ระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติและโครงสร้างการบริหารและการปกครองของชุมชนทางศาสนาของแม่ชี การพัฒนาศักยภาพแม่ชีไทยด้านการส่งเสริมการรู้พุทธศาสนาและการขับเคลื่อนการทำงานทางศาสนาของชุมชนสตรีในสังคมไทย และการพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนที่ ๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหัวหน้าแม่ชีและแม่ชี ๑๐ สำนัก ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ๔ สำนักแม่ชี จังหวัดนครปฐม ๒ สำนักแม่ชี จังหวัดราชบุรี ๒ สำนักแม่ชี และจังหวัดเพชรบุรี ๒ สำนักแม่ชี โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากสำนักที่มีอายุการก่อตั้งชุมชนหรือแม่ชีในสำนักมีความโดดเด่นศักยภาพแม่ชี การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ใช้ในการพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ หัวหน้าแม่ชีและแม่ชี จำนวน ๒๐ คน จาก ๑๐ สำนัก

ขั้นตอนที่ ๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended questions) ที่ใช้ในการสัมภาษณ์หัวหน้าแม่ชีและแม่ชี ๑๐ สำนักแม่ชี

ขั้นตอนที่ ๕ เก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลหลักฐานทางพระพุทธศาสนา หนังสือ วารสาร บทความและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลัง ประวัติการก่อตั้งชุมชนทางศาสนาของแม่ชี พัฒนาการของชุมชนแม่ชีในพระพุทธศาสนา การสร้างข้อกติกา ระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติและโครงสร้างการบริหารและการปกครองของชุมชนทางศาสนาของแม่ชี

ขั้นตอนที่ ๖ กระบวนการพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย

๔. ผลการวิจัย

๑. การพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย
พบว่า ผลจากการศึกษาข้อมูลในอดีตและปัจจุบันของสถาบันแม่ชีไทย มูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย สมาคมสถาบันแม่ชีไทย และสำนักแม่ชี ๑๐ สำนัก ได้แก่ (๑) การสร้างชุมชนทางศาสนาของแม่ชี มี ๒ ประการ คือ แม่ชีสร้างชุมชนของตนเอง และมีผู้ศรัทธาสร้างชุมชนให้กับแม่ชี (๒) ข้อกติกา ระเบียบและจริยวัตร มีลักษณะ คือ แม่ชีสร้างข้อกติกาของตนเอง แม่ชีใช้ข้อกติการ่วมกับสำนักแม่ชีอื่น แม่ชีใช้ข้อกติกาของสถาบันแม่ชีไทย (๓) วิถีชีวิตของการเป็นนักบวช ดำรงชีพด้วยการออกบิณฑบาต ไม่บิณฑบาต ได้รับเงินช่วยเหลือจากมูลนิธิของสำนัก และเลี้ยงชีพด้วยตนเอง (๔)การบริหารจัดการสำนัก ภายใต้การบริหารแบบมีหัวหน้าสำนักและมีกรรมการสำนัก บางสำนักแม่ชีไม่มีหัวหน้าสำนักขึ้นอยู่กับวัดสังกัด มีหัวหน้ามีกรรมการและขึ้นอยู่กับวัดสังกัด



(๕) บทบาทและการทำงาน ด้านการจัดการศึกษาให้กับแม่ชี ชุมชนและสังคม ด้านสังคม สงเคราะห์และช่วยเหลือชุมชน การรับผู้มาบวชเป็นแม่ชีและการบวชชีพราหมณ์

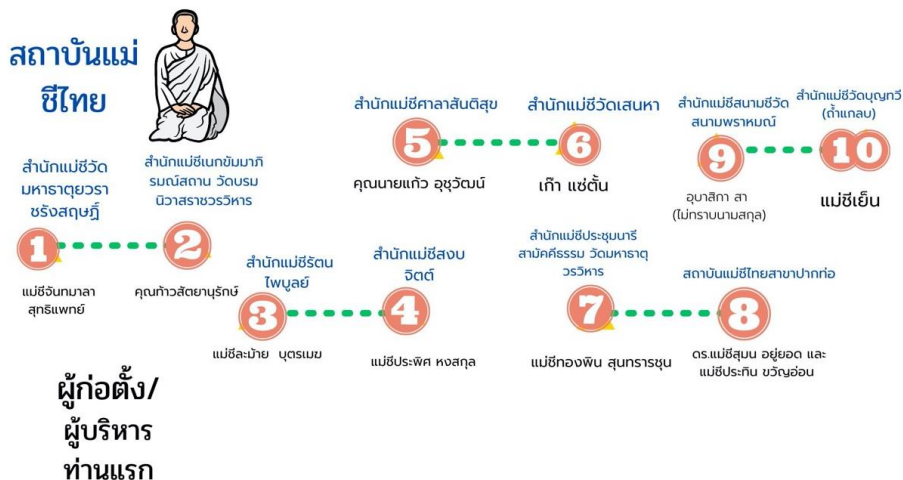
นอกจากนี้ สถาบันแม่ชีไทยและสำนักแม่ชีได้มีกิจกรรมเพื่อการรำลึกคุณของ บูรพาจารย์ผู้มีพระคุณเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความเคารพนับถือ การยกย่องสรรเสริญ ซึ่งเป็น คุณลักษณะของการเป็นผู้มีความกตัญญูทศเวทอันเป็นอัตลักษณ์ของแม่ชีไทยในด้านของธำรงไว้ ซึ่งประเพณีอันดีงาม การเชิดชูเกียรติและรำลึกถึงผู้มีพระคุณ การสร้างความสามัคคีในกลุ่มแม่ชี การบูชาผู้มีพระคุณ การส่งเสริมคุณค่าและความภูมิใจในความเป็นแม่ชี และการแบ่งปันชุมชน และสังคม ตลอดจนการรวบรวมข้อมูล กิจกรรม การดำเนินงานและการประชุมประจำปีของแม่ชี ในวารสาร“แม่ชีสาร” แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นจากราชวงศ์ไทยในการเข้าร่วมกิจกรรมและการประชุมสามัญประจำปีของสถาบันแม่ชีไทยอย่างต่อเนื่อง และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถได้รับสถาบันแม่ชีไทยให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และทรงดำรง ตำแหน่งเป็นองค์อุปถัมภ์และกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารสถาบันแม่ชีไทย แม่ชีไทย สามารถรวมตัวกันก่อตั้งมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยได้สำเร็จ ดังข้อความว่า “ผู้ก่อตั้งสถาบันแม่ชีไทยก็คือแม่ชีทั้งหลายทั่วประเทศแม่ชีทุกรูปจึงเป็นเจ้าของสถาบันเพราะฉะนั้นจึงให้แม่ชีทุกรูปคิดว่า สถาบันแม่ชีไทยเป็นของทุกคน”^๖

การพัฒนาศักยภาพแม่ชีไทยในพุทธศาสนาเถรวาทด้านการส่งเสริมการรู้พุทธศาสนา เริ่มต้นจาก (๑) การค้นหาความต้องการจากแม่ชีไทย ๑๐ สำนัก ผลที่ได้คือ ความต้องการที่จะ พัฒนาตนเองในด้านการใช้ภาษาบาลีในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติกรรมฐานในชีวิตประจำวัน (๒) กำหนดหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดวัตรอุประสงค์การอบรม แผนการอบรม และกำหนดตัวบ่งชี้และค่าเป้าหมายเพื่อการวัดและประเมินผล (๓) รับสมัครผู้เข้าร่วมอบรม ด้วยการลงพื้นที่รับสมัครและรับสมัครออนไลน์ จำนวนหัวข้อละ ๒๒ คน รวมทั้งสิ้น ๔๔ คน (๔) จัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การปฐมนิเทศ อบรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ และปัจฉิมนิเทศ (๕) ประเมินผลการจัดอบรม ผลที่ได้จากผู้เข้าอบรม คือ ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจ หลังการอบรมสูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด ผลประเมินการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ การประเมิน วิทยากร และประเมินการจัดกิจกรรมอบรม ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด (๖) การติดตามและขยายผลการนำความรู้ไปใช้ สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพแม่ชีไทย

การขับเคลื่อนสถาบันแม่ชีไทยในรูปแบบคณะกรรมการสถาบันแม่ชีไทย คือ ตัวแทนของแม่ชีไทยทั่วประเทศ ช่วยกันทำงาน ถ้าหากจะให้คนใดคนหนึ่งทำจะไม่จบ ทำไม่ไหว คนที่จะมาเป็นคณะกรรมการต้องเป็นนักสู้ ทุกคนมาประชุมร่วมแรงร่วมใจกัน

^๖ กาญจน์ สัจจพันธุ์, อภิปรายเรื่องบทบาทของแม่ชีไทยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสังคม, วารสารแม่ชีสาร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๓, (กุมภาพันธ์-เมษายน ๒๕๑๖): ๑๗-๓๒.

ขับเคลื่อนสถาบันแม่ชีไทยให้คงอยู่ในประเทศไทย^๗ ส่งเสริมให้เกิดการศึกษา ส่งเสริมให้มีการตั้งโรงเรียน วิทยาลัยและสถานศึกษาเพื่อเป็นสถานที่แหล่งเรียนรู้ ทั้งวิชาการทางโลกและการพระพุทธศาสนา ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแผ่พระศาสนาทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง เช่น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๖ ได้จัดตั้งสถาบันแม่ชีไทย^๘ หากย้อนกลับไปศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ของสถาบันแม่ชีในประเทศไทย สามารถสรุปภูมิหลังชุมชนทางศาสนาของแม่ชีและสตรีไทยที่สำคัญไว้พอสังเขปได้ ๑๐ สถานที่ ดังแสดงไว้ในภาพด้านล่าง



ภาพที่ ๑ รายชื่อสถาบันแม่ชีไทย และผู้ก่อตั้ง/ผู้บริหารท่านแรก

การสร้างชุมชนและการมีตัวตนของแม่ชีไทย

แม่ชีไทยได้ใช้ร่วมกันถึงแม้ว่าการอยู่ร่วมกันจะมีความแตกต่างด้วยบุคลิกลักษณะส่วนบุคคล แต่ในทุกสำนักแม่ชีจะใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ในการสร้างชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวที่ช่วยจัดการการสร้างชุมชน เป็นภาพสะท้อนทางกายภาพที่ชัดเจน ซึ่งมารยาทและระเบียบปฏิบัติ คือ วินัยนั่นเอง ในสังคมทุกสังคมจะสงบสุขได้ ก็เพราะสังคมนั้นมีกฎระเบียบควบคุมบุคคลให้เป็นระเบียบ เมื่อความเป็นระเบียบเกิดขึ้นความสามัคคี พร้อมเพรียง เป็นอันหนึ่งอัน

^๗ แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, ประธานมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย, โอวาทวันประชุมสถาบันแม่ชีไทย ประจำปี ๒๕๖๖, วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๘ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี), พระดำรัสเปิดการประชุม ครั้งที่ ๑. วารสารแม่ชีสาร, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ (สิงหาคม-ตุลาคม ๒๕๑๓): ๑-๘.



เดียวกันก็เกิดตามลำดับ ระเบียบปฏิบัติเป็นกระบวนการขัดเกลา กาย วาจา ให้มีความเป็น ระเบียบเรียบร้อย ป้องกันความประพฤติไม่ดีไม่งามในหมู่

กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ในการสร้างชุมชน ตัวตนของแม่ชีไทย

สถาบันแม่ชีไทยได้กำหนดระเบียบปฏิบัติ ข้อธรรมที่ควรเจริญ ควรละ และข้อธรรมที่ใช้ตรวจศีล ที่ได้ทำการสรุปมาได้ดังนี้ ข้อปฏิบัติ (๑) ศีล ๘ (๒) มารยาท ๕ (๓) สังโยค ๗ (๔) เสขิยวัตร ๗๕ เป็นต้น บทบาทหลักของแม่ชีไทยในด้านต่าง ๆ สามารถแบ่งออกเป็นบทบาทหลัก ๆ ๔ ด้าน ได้แก่

๑. แม่ชีสตรีผู้พัฒนาตนเอง นับได้ว่าเป็นบทบาทหน้าที่หลักของแม่ชี ตามข้อจากข้อ กติกา ระเบียบ วินัย และจริยวัตร เพื่อการสร้างตัวตนดังได้กล่าวถึงไปเรียบร้อยแล้วในบทที่ ๓

๒. แม่ชีทำครัว นับว่าเป็นบทบาทที่ทุกท่านได้เห็นกันบ่อย ๆ โดยแม่ชีโรงครัวให้ ความหมายของการ ทำครัวว่าเป็นการปฏิบัติธรรม ฝึกฝนตนเอง ขัดเกลากิเลส สะสมบุญให้มาก ยิ่งขึ้น

๓. แม่ชีนักบริหาร เป็นบทบาทของแม่ชีที่จะมีต่อพระพุทธศาสนาละสังคมาภิกขุ เป็นผู้นำในการสร้างเสนาสนะ และถาวรวัตถุ เป็นผู้นำการดำเนินการเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวัน อาทิตย การจัดพื้นที่ฟู ประเพณีเทศน์มหาชาติและลอยกระทง เพื่อธำรงรักษาประเพณีท้องถิ่นอันดี งาม ผู้ก่อตั้งสถานธรรมให้ความรู้หรือปริยัติ การฝึกปฏิบัติหรือปฏิบัติ ด้วยโครงการต่าง ๆ ที่มีผล ให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแนวคิดต่อพุทธศาสนิกชน

๔. แม่ชีดูแลวัดพระสงฆ์ เป็นบทบาทงานดูแลวัดและพระสงฆ์เป็นงานกองเสบียงใน ด้านการสนับสนุนวัด ทำเพื่อประโยชน์ผู้อื่น คือ บำเพ็ญปรัตตประโยชน์แม่ชี ต้องทำทั้งประโยชน์ ตนและประโยชน์ผู้อื่น

การสร้างประโยชน์และพัฒนาสังคม

นอกจากบทบาทหลักของแม่ชีไทยในด้านต่าง ๆ แม่ชีของไทยยังมีบทบาทของ แม่ชี ด้านอื่น ๆ ที่สำคัญ กลายเป็นพลังสตรี แม่ชีผู้สร้างประโยชน์ให้กับสังคม ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคม การช่วยเหลือสังคมหรือสังคมสังเคราะห์ ถือว่า เป็นบทบาทหนึ่งที่จำเป็น ของมนุษย์ที่ต้องแสดงออกมาในรูปของการกระทำ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล สังเคราะห์เพื่อน มนุษย์ด้วยกัน ให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่ว่าในด้านวัตถุสิ่งของ เช่น มีอาหาร มีที่พักอาศัย มีเสื้อผ้า และการช่วยแนะนำสั่งสอนให้เขาเกิดความรู้หรือเกิดปัญญาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ถูกต้อง โดยสามารถแบ่งงานสร้างประโยชน์ออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่

๑) พลังของสตรี: แม่ชีผู้สร้างประโยชน์ ด้านการศึกษา ปมชีของไทยมีส่วนสนับสนุน การศึกษาเรียนรู้ โดยเฉพาะการถ่ายทอดบรรยายธรรมะหรือเสนาธรรม ในวันธรรมสวนะหรือ วันหยุดเพื่อความรู้ในธรรมและชักนำไปปฏิบัติธรรมโดยควร ส่งเสริมการเรียนธรรมศึกษา อภิธรรม บาลีศึกษา เป็นต้น



๒) ด้านการบริการสังคมสงเคราะห์ เช่น เข้าร่วมกับสภาสังคมสงเคราะห์ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสังคมเช่นการจัดสิ่งของบริจาคแก่ผู้เดือดร้อนประสบภัยต่าง ๆ การดูแลเด็กกำพร้าต่าง ๆ การดูแลแม่ชีชราการช่วยเหลือพยาบาลผู้ป่วยอนาถา เป็นต้น

๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้วยการสอนพระอภิธรรมให้กับพุทธศาสนิกชน ที่โรงเรียนอภิธรรมโชติควิทยาลัยภายในวัดมหาธาตุฯ การสอนพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และการออกไปจัดการสอนปฏิบัติธรรมทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด อีกทั้งยังทำหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยสอนการปฏิบัติธรรมให้กับวัดมหาธาตุฯ

๔) ด้านการปกครอง มีการออกกฎ ระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักปฏิบัติของแม่ชีทั่วประเทศตามคู่มือ (ระเบียบสถาบันแม่ชีไทย)

๕) ด้านการอุปถัมภ์ชุมชน การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ที่อยู่ร่วมโลก ที่พึงจะปฏิบัติต่อกัน พยายามช่วยเหลือผู้อื่นโดยเฉพาะผู้ที่ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เยาวชนสตรีมีบทบาททั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมตามกำลังความรู้ความสามารถของตนเองที่พึงทำได้โดยไม่ผิดศีลธรรม

เมื่อได้ทราบบทบาทหน้าที่หลักในด้านต่าง ๆ ของแม่ชีไทย และพลังในการสร้างประโยชน์ต่อสังคม ทำให้สามารถมองเห็นศักยภาพ และคุณค่าของแม่ชีไทยที่ช่วยทำให้พลังของสตรีเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นได้

อย่างไรก็ตามจากผลการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างแม่ชีไทยใน ๑๐ สำนัก ทำให้เกิดข้อค้นพบว่า แม่ชีของไทยมีศักยภาพด้านที่มีคุณค่า ในส่วนของความรู้เฉพาะด้าน (Knowledge) อาทิเช่น ความรู้ ด้านภาษาบาลี ปฏิบัติกรรมฐาน แต่ศักยภาพด้านอื่น ๆ ที่สามารถเพิ่มพูนให้ แม่ชีเองก็ต้องพัฒนาเปลี่ยนจุดสนใจ เปลี่ยนตัวเองเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ให้การทำงานในหน้าที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นำไปสู่การจุดประกาย จูงใจ สร้างความภาคภูมิใจในศักยภาพแม่ชีไทย ได้แก่ การเพิ่มโอกาสให้แม่ชีได้เรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ ไอที (IT ย่อจาก information technology) การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นความรู้ เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ปัจจุบันได้ถูกนำมาเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ และ E-Learning ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Book ตลอดจนการเพิ่มเติมความสามารถด้านภาษาต่างประเทศของแม่ชี ซึ่งเป็นการขยายการรับรู้ เพิ่มเติมไปในนานาประเทศ หากเกิดการบูรณาการกันระหว่างศักยภาพเดิมที่มีอยู่ กับศักยภาพด้านใหม่ ๆ ที่ต้องริบเร่งพัฒนาจะก่อให้เกิดประโยชน์มากมายมหาศาล ดังคำกล่าวของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงศักยภาพของมนุษย์ คือจุดเริ่มของพระพุทธศาสนา

๒. การพัฒนาชุดความรู้ ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย พบว่า มีกระบวนการ ๖ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถาบันแม่ชีไทย มูลนิธิแม่ชีไทย สมาคมแม่ชีไทย และสำนักแม่ชีไทย ๑๐ สำนักโดยพิจารณาด้านความ



ถูกต้อง ความสอดคล้องและความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ความยาวที่เหมาะสม ความถูกต้องของการใช้ภาษาที่ใช้สื่อสารชัดเจน (๒) ออกแบบชุดความรู้บนพื้นฐานความเหมาะสมและความคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้อ่านและนำมัลติมีเดียมาใช้ในการออกแบบให้มีภาพและตัวอักษรมีความชัดเจน (๓) พัฒนาชุดความรู้ ๙ บท ได้แก่ บทที่ ๑ บันทึกเหตุการณ์: ความเป็นมาของสำนักแม่ชีของไทย บทที่ ๒ การสร้างชุมชนและความมีตัวตนของแม่ชี บทที่ ๓ บทบาทหลักของแม่ชีไทยในด้านต่าง ๆ บทที่ ๔ พลังของสตรี: แม่ชีผู้สร้างประโยชน์ บทที่ ๕ ศักยภาพแม่ชีไทย: หากมองหากจึงมองเห็นคุณค่า บทที่ ๖ ก้าวต่อไปในการทำงานของแม่ชีไทย บทที่ ๗ การพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการรู้พระพุทธศาสนา บทที่ ๘ ก่อนจบ: บทสรุปท้ายเล่ม บทที่ ๙ ภาพประมวลกิจกรรม (๔) ประเมินชุดความรู้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และคุณค่าทางจิตใจที่จะเกิดขึ้นกับผู้อ่าน (๕) การปรับปรุงชุดความรู้ เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาชุดความรู้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ (๖) การเผยแพร่ชุดความรู้ ที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกทุกที่ทุกเวลา ใช้งานร่วมกับอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ และโหนดไฟล์เก็บเป็นข้อมูลเพื่อการใช้งาน

จากผลการศึกษาข้างต้น ได้เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลที่ได้สืบค้นข้อมูลจากสำนักแม่ชีต่าง ๆ ได้เห็นว่าเอกสารหลายชิ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสืองานศพ หนังสือสวดมนต์ หนังสือประวัติศาสตร์ของสำนักชี ประวัติวัด อยู่ในสภาพที่น้ำเป็นห่วงเพราะขาดการดูแลเป็นเวลานาน หรือพบอยู่ในสภาพความชื้นส่งผลให้คุณภาพของหนังสือเสื่อมจนกระทั่งอ่านไม่ออกหลายเล่มที่ไม่สามารถรักษาไว้ได้แล้วเพราะในสภาพที่ชำรุดเสียหาย เพราะฉะนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะรักษาโดยการสร้างหอจดหมายเหตุออนไลน์ด้วยวิธี digitize ในการเก็บข้อมูลและการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของแม่ชี นักวิชาการและบุคคลทั่วไป

๕. อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ พบว่า การบริหารจัดการสำนักแม่ชีได้พบว่ามีลักษณะของการบริหารและโครงสร้างสำนักแบบมีหัวหน้าสำนักและมีกรรมการ ไม่มีหัวหน้าสำนักขึ้นอยู่กับวัดสังกัด มีหัวหน้าและกรรมการและขึ้นอยู่กับวัดสังกัด ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะพบว่าการปกครองแบบขึ้นอยู่กับวัดนั้นแต่อย่างไรก็ตามทางวัดได้ให้สิทธิและอำนาจกับแม่ชีในการดูแลและปกครองตนเอง ซึ่งลักษณะการบริหารสำนักสอดคล้องนโยบายพระธรรมวิสุทธิธารจารย์ผู้นำคณะสงฆ์ที่กล่าวให้โอวาทเป็นแนวทางไว้ว่า เพศของแม่ชี ได้เป็นผู้นำด้านจิตใจการเป็นผู้นำต้องมีหลักธรรม จะทำให้เป็นผู้นำด้านจิตใจได้ดี เรียนธรรม พุทธธรรม ปฏิบัติธรรม เราได้ประโยชน์จาก



การปฏิบัติธรรมการที่ได้ดำเนินการก่อตั้งสถาบันแม่ชีไทยเพราะต้องการจะรวมแม่ชีเป็นหนึ่งรวมกันสร้างความเป็นองค์กรเพื่อให้สังคมไทยยึดถือเป็นแบบอย่างเรามีบูรพาจารย์เป็นขวัญและกำลังใจ ทำชีวิตให้มีค่าใช้เวลาให้มีประโยชน์ คติธรรม เรียนธรรม ปฏิบัติธรรม สอนธรรม^๙ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แม่ชีณัฐหทัย ฉัตรทินวัฒน์ ได้พบว่าแม่ชีวัดปากน้ำบพาทและหน้าที่ในการทำงาน ได้แก่ แม่ชีธรรมกาย มีสิทธิพิเศษและมีหน้าที่ประจำในการ นั่งสมาธิ การรักษาโรค ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษา แม่ชีโรงครัว มีหน้าที่หลักในการประกอบอาหารทุกประเภทรวมถึงขนมและน้ำปานะ แม่ชีศาลา มีหน้าที่ดูแลทำความสะอาดเรียบร้อยภายในศาลาฉันอาหารและอำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุ สามเณรและเจ้าภาพผู้มาทำบุญ แม่ชีนักเรียนทำงานที่โรงครัวและศาลาศึกษาปริยัติธรรมภาษาบาลีและธรรมศึกษา ต้องทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย^{๑๐} และยังสอดคล้องกับพระดำรัสสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) ได้เสด็จมาเปิดประชุมทรงพระดำรัสความตอนหนึ่งว่า “หากแม่ชีไม่รวมกำลังเป็นปึกแผ่น ไม่วางหลักการสำหรับช่วยฝ่ายสตรี ให้มีโอกาสเข้าศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรมให้มีศีล สมาธิ ปัญญา ให้ทั่วกันแล้วก็จะรู้สึกละโลกแร้นแค้น หากแม่เป็นผู้มีศีลธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ลูกก็จะเป็นผู้ อธิษฐานสะอาด ความประพฤติดี เรียบร้อย บังเกิดผลดี^{๑๑}”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่า การพัฒนาชุดความรู้ ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับชุมชนทางศาสนาของสตรีและสำนักแม่ชีไทย ผ่านกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลและขั้นตอนการประเมินชุดความรู้ โดยพิจารณาด้านความถูกต้อง และความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ความยาวที่เหมาะสม ความถูกต้องของการใช้ภาษาที่ใช้สื่อสารชัดเจน และยังมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพร จารุณัญญ์ ที่กล่าวว่าลักษณะของหนังสือควรมีลักษณะที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง มีสีสันสวยงาม มีการใช้ภาพถ่ายประกอบและภาพวาดลายเส้นสอดคล้องกับเนื้อหาช่วยให้เข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น^{๑๒} และสอดคล้องกับงานวิจัยของอารยะ ศรีกลายณบุตร ที่ได้กล่าวถึงข้อดีของหนังสือตัวอักษรที่พิมพ์อ่านง่ายและชัดเจน ได้แก่ ตัวอักษรสี

^๙ พระธรรมวิสุทธิธารจารย์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๑๐ (ธรรมยุต) อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ปริญญามูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย, โอวาทในวันประชุมสถาบันแม่ชีไทย ประจำปี ๒๕๖๖, สถาบันแม่ชีไทยสาขapaktho จ.ราชบุรี, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐}แม่ชีณัฐหทัย ฉัตรทินวัฒน์, สถานภาพของแม่ชีไทย: กรณีศึกษาวัดปากน้ำภาษีเจริญ, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๔): ๑๓๐-๑๓๒.

^{๑๑} สถาบันแม่ชีแห่งประเทศไทย, “พระดำรัสเปิดการประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๑”, แม่ชีสาร, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ (สิงหาคม-ตุลาคม ๒๕๑๓): ๗-๘.

^{๑๒} สมพร จารุณัญญ์, คู่มือการเขียนเรื่องบันเทิงคดีและสารคดี, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๕-๘.

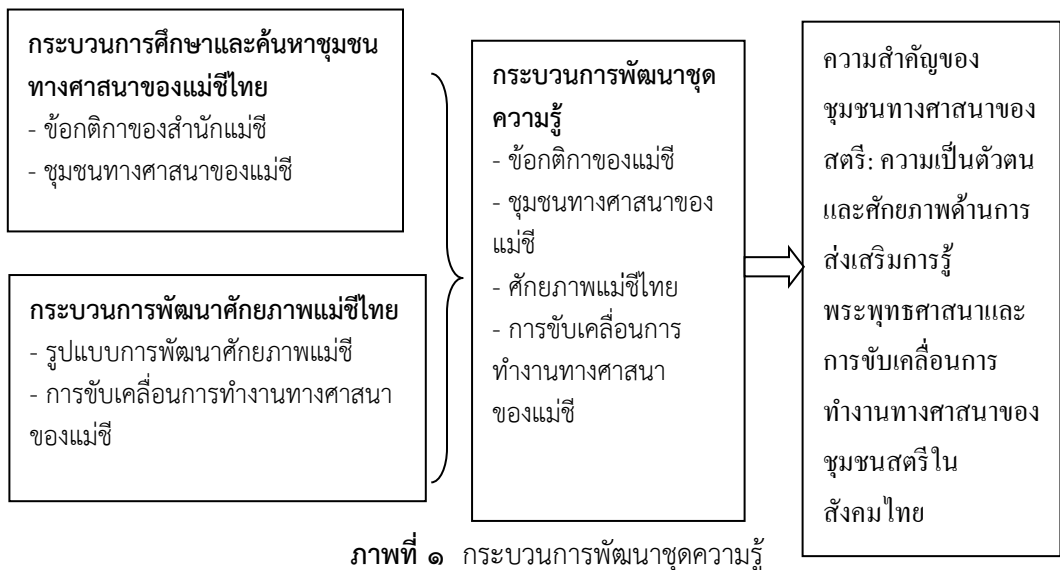


สด หรือการใช้กระดาดยอนมสายตาในการพิมพ์ เพื่อให้ผู้อ่านน่าสนใจมากยิ่งขึ้น^{๑๓} สอดคล้องกับศูนย์พัฒนาหนังสือกรรมกริการ กล่าวไว้ว่าการประเมินหนังสือไว้ว่า เนื้อหาที่อ่านไปแล้วไปเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันหรือไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้ได้ความรู้ ความคิด ทักษะเพิ่มขึ้น เกิดด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ เน้นความรู้สาระความรู้ ส่งผลให้ด้านคุณค่าและประโยชน์^{๑๔}

๖. องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยข้างต้น ทำให้พบว่าความสำคัญของชุมชนทางศาสนาของสตรีหรือแม่ชีไทยมีความเป็นตัวตนและศักยภาพด้านการส่งเสริมการรู้พระพุทธรศาสนาและการขับเคลื่อนการทำงานทางศาสนาของชุมชนสตรีในสังคมไทย ดังนี้ กล่าวสรุปคือ

การทำงานด้านการศึกษา มุ่งพัฒนาต้นตุนมนุษย์ อย่างยั่งยืน การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาต้นตุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ



ภาพที่ ๑ กระบวนการพัฒนาชุดความรู้

^{๑๓} อารยะ ศรีกัลยาณบุตร, การออกแบบสิ่งพิมพ์, (กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๐.

^{๑๔} กรรมกริการ, เกณฑ์การประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๕), ๑๔-๒๘.



นอกจากนี้ยังพบแนวทางการจัดการศึกษาของแม่ชีไทย มี ๓ รูปแบบ คือ ๑) การศึกษาในระบบ ๒) การศึกษานอกระบบ และ ๓) การศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนก้าวถัดไป แม่ชีไทย สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ชุมชน การนำความรู้ ความสามารถของแม่ชี ที่ไม่ได้เป็นเพียงการทำครัว ไปแสดงพลังของการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการอบรมให้เกิดวิชาชีพ นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับคนในสังคม เช่น การสร้างตำรับยาไทย สูงวัยห่างไกลโรค เป็นโครงการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้าน เฉพาะกลุ่มได้แก่โครงการอบรมผู้สูงอายุ โครงการสุขภาพชุมชน และโครงการอบรมให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรรักษาโรค

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า แม่ชีของไทยเป็นชุมชนของสตรีที่มีพลังมหาศาลในการมีพื้นที่ของตนเองในการขัดเกลาตนเอง และมีบทบาทหน้าที่หลักในการช่วยขับเคลื่อนสังคม สร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ผ่านการเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ความรู้ ตลอดจนสามารถสร้างโอกาสให้กับสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำค่อนข้างสูงอย่างประเทศที่คนฐานะยากจนมีจำนวนมากกว่าคนรวย ได้รับโอกาสที่ทัดเทียม โดยเฉพาะกลุ่มสตรีนั่นเอง

๗. สรุป

การศึกษาข้อมูลในอดีตและปัจจุบันของสถาบันแม่ชีไทย มูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย สมาคมสถาบันแม่ชีไทย และสำนักแม่ชี ๑๐ สำนัก แสดงให้เห็นถึงการสร้างชุมชนทางศาสนาของตนเองและมีผู้ศรัทธาสร้างชุมชนให้กับแม่ชี การสร้างข้อกติกามีลักษณะที่สำนักแม่ชีเป็นผู้สร้างขึ้นเอง ใช้ข้อกติการ่วมกับสำนักอื่น และใช้ข้อกติกาของสถาบันแม่ชีไทย วิถีชีวิตในการดำรงชีพด้วยการออกบิณฑบาต ไม่บิณฑบาต ได้รับเงินช่วยเหลือจากมูลนิธิของสำนักและเลี้ยงชีพด้วยตนเอง การบริหารจัดการสำนักแบบมีหัวหน้าสำนักและมีกรรมการสำนัก บางสำนักแม่ชีไม่มีหัวหน้าสำนักขึ้นอยู่กับวัดสังกัด บางสำนักมีหัวหน้ามีกรรมการและขึ้นอยู่กับวัดสังกัด บทบาทการทำงานของแม่ชีแก่ชุมชนและสังคม ๑) ด้านสังคมสงเคราะห์และช่วยเหลือชุมชน ๒) การรับผู้มาบวชเป็นแม่ชีและการบวชเนกขัมมะ ๓) ความกตัญญูกตเวที โดยมีสถาบันแม่ชีไทยและสำนักแม่ชีได้สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวทีอันเป็นอัตลักษณ์ของแม่ชีไทยในด้านการธำรงไว้ซึ่งประเพณีอันดีงาม การเชิดชูเกียรติและรำลึกถึงผู้มีพระคุณ ๔) การสร้างความสามัคคีในกลุ่มแม่ชี ๕) การส่งเสริมคุณค่าและความภูมิใจในความเป็นแม่ชี

การพัฒนาชุดความรู้ด้วยกระบวนการจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถาบันแม่ชีไทย มูลนิธิแม่ชีไทย สมาคมแม่ชีไทย และสำนักแม่ชีไทย ๑๐ สำนัก โดยการพัฒนาชุดความรู้ตามหลักการความถูกต้อง ความสอดคล้องสัมพันธ์ต่อเนื่อง ๑) ภาษาที่ใช้สื่อสารชัดเจนเพื่อนำมาออกแบบชุดความรู้อย่างสร้างสรรค์ ๒) ความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้อ่านและนำมัลติมีเดียมาใช้ให้มีภาพและตัวอักษรมีความชัดเจน ก่อเกิดการพัฒนาชุดความรู้ทั้ง ๙ บทแล้วนำไปประเมินชุดความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาปรับปรุง



ชุดความรู้ และเผยแพร่ชุดความรู้ ที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก ทุกที่ทุกเวลา ใช้งานร่วมกับอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ และโพลด์ไฟล์เก็บเป็นข้อมูลเพื่อการใช้งาน

๘. ข้อเสนอแนะ

สำนักแม่ชีไทยทั้ง ๑๐ สำนัก สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างชุมชนทางศาสนา การสร้างข้อกติกา วิถีชีวิตของการเป็นนักบวช การบริหารจัดการสำนักแม่ชี และบทบาทหน้าที่ของแม่ชี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแม่ชีไทย ควรนำไปดำเนินการดังนี้

๑. การจัดทำระบบฐานข้อมูลแม่ชีไทยเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการบริหารจัดการชุมชนทางศาสนาของสตรีและแม่ชีไทย และการศูนย์กลางข้อมูลสำหรับการเรียนรู้

๒. การจัดทำชุดความรู้ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ภาษาอื่น เช่น ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

๓. การยกระดับการทำงานของแม่ชีไทยอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมวิชาการ. **เกณฑ์การประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕.
กาญจน์ สัจจพันธุ์. **อภิปรายเรื่องบทบาทของแม่ชีไทยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสังคม**.

วารสารแม่ชีสาร. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๓ (กุมภาพันธ์-เมษายน ๒๕๑๖): ๑๗-๓๒.

ซีมิง เดอ ลา ลูแบร์ Simon de La Loubère. **จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม**
แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา, ๒๕๔๘.

พระธรรมวิสุทธิธารจารย์. **ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๑๐ ธรรมยุต อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ปรีักษามูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย. โอวาทในวันประชุมสถาบันแม่ชีไทย ประจำปี ๒๕๖๖. สถาบันแม่ชีไทยสาขapakท่อ จ.ราชบุรี. ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๖.**

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

แม่ชีณัฐหทัย ฉัตรทินวัฒน์. **สถานภาพของแม่ชีไทย: กรณีศึกษาวัดปากน้ำภาษีเจริญ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๔): ๑๓๐-๑๓๒.

แม่ชียุพิน ดวงจันทร์. **ประธานมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย. โอวาทวันประชุมสถาบันแม่ชีไทย ประจำปี ๒๕๖๖. วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๖.**



สถาบันแม่ชีแห่งประเทศไทย. “พระดำรัสเปิดการประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๑”. แม่ชีสาร. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ (สิงหาคม-ตุลาคม ๒๕๑๓): ๗-๘.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช จวน อุฏฐายี. พระดำรัสเปิดการประชุม ครั้งที่

๑. วารสารแม่ชีสาร. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ (สิงหาคม-ตุลาคม ๒๕๑๓): ๑-๘.

สมพร จารุณัฐ. คู่มือการเขียนเรื่องบันทึงคดีและสารคดี. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

อารยะ ศรีกัลยาณบุตร. การออกแบบสิ่งพิมพ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

